

УДК 343.98

А. М. ЛИСЕНКО,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри економічної безпеки
навчально-наукового інституту підготовки фахівців кримінальної міліції
Харківського національного університету внутрішніх справ

АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ РОСІЙСЬКИХ ВЧЕНИХ НА ПРОБЛЕМУ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ ТЕРОРИСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ

Визначено стан наукової розробленості правових, теоретичних та організаційно-тактичних основ оперативно-розшукової діяльності щодо розкриття злочинів терористичної спрямованості в Російській Федерації на підставі комплексного аналізу наукових праць російських учених за даною темою.

ЛЫСЕНКО А. Н. АНАЛИЗ НАУЧНЫХ ТРУДОВ РОССИЙСКИХ УЧЕНЫХ ПО ВОПРОСУ РАСКРЫТИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ

Определено состояние научной разработанности правовых, теоретических и организационно-тактических основ оперативно-розыскной деятельности по раскрытию преступлений террористической направленности в Российской Федерации на основе комплексного анализа научных трудов российских ученых по данной теме.

LYSENKO A. ANALYSIS OF RUSSIAN SCIENTISTS' SCIENTIFIC WORKS CONCERNING THE PROBLEM OF TERRORIST CRIMES' SOLVING

The state of scientific readiness of legal, theoretical, organizational and tactical grounds of operational and search activity on solving terrorist crimes in Russian Federation is determined on the basis of complex analysis of Russian scientists' researches on mentioned topic.

Актуальність проблеми дослідження основ оперативно-розшукової діяльності щодо розкриття злочинів терористичної спрямованості обумовлена їх значною поширеністю в Україні, а головне – їх високим рівнем суспільної небезпеки та резонансним характером, що обумовлює розробку та реалізацію адекватних заходів протидії з боку правоохоронних органів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання оперативно-розшукової діяльності щодо протидії окремим видам злочинів, які належать до злочинів терористичної спрямованості, розглядалися неодноразово, але комплексно у межах однієї роботи дана тема не досліджувалася. Слід зазначити, що дана тема мало розроблена не тільки в Україні, але й у Російській Федерації. Значний внесок у науку в даному напрямку зробив такий російський учений, як С. С. Галахов [1], який розглядає протидію злочинам терористичного характеру як боротьбу з цілісним негативним явищем, а не з окремими видами злочинів, що належать до них.

Метою даної статті є визначення на підставі аналізу праць російських вчених у юридичній сфері стану наукової розробленості правових, теоретичних та організаційно-тактичних основ оперативно-розшукової діяль-

ності щодо розкриття злочинів терористичної спрямованості в Російській Федерації та вивчення іноземного досвіду і передових ідей з цього питання, які можна було б використати під час наукових розробок у вітчизняній науці.

Аналіз сучасної російської юридичної літератури свідчить про те, що питання оперативно-розшукової діяльності щодо розкриття злочинів терористичної спрямованості в Російській Федерації мало досліджені. Комплексно, на системній основі, у межах однієї роботи дану тему розробляв російський науковець С. С. Галаховим [1], який у своєму навчальному посібнику докладно висвітлює теоретичні та організаційно-тактичні питання щодо боротьби з кримінальними вибухами та злочинами терористичного характеру. Дана робота спирається на узагальнений теоретичний та практичний досвід оперативно-розшукової діяльності підрозділів кримінальної міліції Російської Федерації у сфері боротьби зі злочинами терористичного характеру, містить методичні рекомендації щодо організації діяльності ОВС у сфері боротьби з кримінальними вибухами, тактики виявлення, попередження та розкриття даних злочинів.

До злочинів терористичної спрямованості або тісно пов'язаних із ними можна віднести:

умисні вбивства (насамперед убивства на замовлення), заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, знищення або пошкодження майна, які вчиняються суспільно небезпечним способом (шляхом підпалу, вибуху, застосування вогнепальної зброї тощо) та, як правило, організованими злочинними групами. Вказані злочини спрямовані на залякування окремих осіб (груп осіб) або їх фізичне усунення з метою досягнення необхідних злочинцям результатів, які не пов'язані з політичною та міжнародною сферами діяльності.

Як уже було зазначено вище, питання розкриття та розслідування окремих злочинів, які належать до злочинів терористичної спрямованості, досліджені в роботах багатьох російських науковців: О. І. Белокобильської [2], В. І. Брусніцина [3], М. М. Букаєва [4], І. О. Варченка [5], М. С. Гурєва [6], О. Д. Жука [7], А. В. Куниціної [8], О. О. Логінова [9], Г. О. Пантюхіної [10], О. І. Романова [11], О. О. Славгородської [12], І. Ю. Шоріна [13], М. П. Яблокова [14] тощо.

Так, В. І. Брусніцин [3], І. О. Варченко [5] та І. Ю. Шорін [13] пропонують комплекси заходів, які проводяться на початковому та наступних етапах розслідування злочинів, пов'язаних із використанням вибухових пристроїв, розглядають тактичні особливості проведення окремих видів слідчих дій, аналізують типові слідчі ситуації та версії під час розслідування даних злочинів, подають їх криміналістичну характеристику та умовну класифікацію, докладно описують способи їх учинення та приховування тощо. О. О. Логінов [9] у своєму дисертаційному дослідженні розглядає наукові основи боротьби з убивствами, вчиненими на замовлення. Автор подає криміналістичну характеристику та класифікацію убивств, учинених на замовлення, розглядає проблеми розслідування вбивств залежно від мотивів їх учинення, особливості початкового та наступного етапів розслідування даних злочинів, висування слідчих версій та їх перевірки, проблеми взаємодії слідчого з оперативним апаратом та іншими службами.

У наукових працях О. І. Белокобильської [2], М. М. Букаєва [4], М. С. Гурєва [6], О. Д. Жука [7], А. В. Куниціної [8], Г. О. Пантюхіної [10], О. І. Романова [11], О. О. Славгородської [12] та М. П. Яблокова [14] висвітлено такі напрями, як організація і тактика розслідування злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами, у тому числі тактика проведення окремих слідчих дій. Розглянуто деякі

питання використання матеріалів оперативної розробки під час розслідування кримінальних справ, що порушені стосовно членів організованих злочинних груп, взаємодії органів, що здійснюють кримінально-процесуальну, оперативно-розшукову та експертно-криміналістичну діяльність під час розслідування, оперативного забезпечення розслідування, особливості використання спеціальних знань при розкритті та розслідуванні злочинів, а також доказування у даних справах. Крім того, автори аналізують правові та процесуальні основи діяльності ОВС, стан криміногенної обстановки, пов'язаний із протиправною діяльністю організованих злочинних груп, подають криміналістичну характеристику даних груп (у тому числі їх умовну класифікацію).

Кримінологічні аспекти попередження окремих злочинів, які належать до злочинів терористичної спрямованості, досліджено в роботах таких російських науковців, як Н. А. Аверіна [15], М. П. Вадько [16], І. О. Воробйов [17], І. В. Годунов [18], Г. І. Долгова [19], Р. В. Локк [20], С. О. Солодовников [21], В. М. Ярочкін [22] тощо.

У наукових працях Н. А. Аверіної [15] та Р. В. Локк [20] розглянуто кримінально-правові та кримінологічні основи попередження умисних вбивств, у тому числі вчинених на замовлення, причини та умови, що сприяють їх учиненню; надано кримінологічну характеристику даних злочинів та запропоновано перелік заходів щодо організації попередження умисних вбивств.

Праці М. П. Вадька [16], І. В. Годунова [18], Г. І. Долгової [19] та В. М. Ярочкіна [22] присвячені питанням профілактики та попередження злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами, дослідженню маргінальних груп у структурі організованої злочинності. У вказаних роботах також проаналізовано стан криміногенної обстановки, пов'язаний із протиправною діяльністю організованих злочинних груп у різних сферах суспільного життя, динаміку та структуру злочинів, які вони вчиняють, розроблено кримінологічну характеристику зазначених груп та їх умовну класифікацію, висвітлено питання характеристики особистості злочинців, властивих їм психологічних якостей.

І. О. Воробйов [17] у своїй монографії аналізує закордонний досвід боротьби з організованою злочинністю на прикладі Німеччини; надає загальні відомості про стан, динаміку та

структуру злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами; проводить огляд організаційних та тактичних заходів, які проводяться правоохоронними органами зазначеної держави з метою протидії їм; розглядає кримінально-правові та процесуальні основи їх діяльності. Інтерес становить також монографія С. О. Солодовникова [21], у якій розглянуто актуальне питання взаємообумовленості та взаємозв'язку організованої злочинності й тероризму, визначено основні фактори, які сприяють злиттю цих негативних соціальних явищ, мотиви та механізм фінансування організованими злочинними групами діяльності, пов'язаної з учиненням злочинів терористичного характеру.

Проаналізувавши праці російських науковців, можна зробити висновок, що на відміну від України, де комплексно, у межах однієї праці проблеми розкриття злочинів терористичної спрямованості фактично не розглядаються, у Російській Федерації дані питання активно досліджуються. Найголовніше досягнення російської наукової думки за даним напрямком полягає в тому, що російські вчені об'єднали та умовно виділили в окрему групу злочини терористичного характеру.

На нашу думку, такий підхід цілком виправданий, тому що способи вчинення та, як наслідок, організаційно-тактичні основи розкриття злочинів, які належать до цієї групи, значно відрізняються. Це обумовлено тим, що, як було зазначено вище, розглядувана група злочинів має збірний зміст і включає до себе склади досить різних злочинів загальнокримінальної

спрямованості, які вчиняються суспільно небезпечним способом та поєднані єдиною метою – залякуванням осіб (груп осіб) або їх фізичним усуненням в інтересах злочинців. На підставі викладеного не викликає сумнівів загальна необхідність розробки правових, теоретичних та організаційно-тактичних основ розкриття злочинів терористичної спрямованості в контексті боротьби не з окремими злочинами, що входять до їх складу, а як із цілісним негативним соціальним явищем.

Враховуючи той факт, що стан наукової розробленості основ оперативно-розшукової діяльності щодо розкриття злочинів терористичної спрямованості в Україні є недостатнім у зв'язку з відсутністю робіт, які б мали комплексний підхід до дослідження та вирішення зазначеної проблеми, а також з огляду на те, що одним із чинників, який негативно впливає на розкриття злочинів терористичної спрямованості, є відсутність методичних розробок щодо цього питання, нами було визначено очевидну науково-практичну проблему, яка полягає в узагальненні теоретичних розробок та практичного досвіду розкриття окремих злочинів, що належать до злочинів терористичної спрямованості, та розробці загальної концепції протидії їм на стратегічному та тактичному рівнях засобами оперативно-розшукової діяльності. Під час вирішення зазначеної науково-практичної проблеми варто звернути увагу на дослідження у цій сфері російських вчених, які виробили оригінальні підходи до боротьби зі злочинами терористичної спрямованості.

Література

1. Галахов С. С. Криминальные взрывы. Основы оперативно-розыскной деятельности по борьбе с преступлениями террористического характера : учеб.-практ. пособие / С. С. Галахов. – М. : Экзамен, 2002. – 288 с.
2. Белокобыльская О. И. Особенности расследования убийств совершенных организованными группами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Белокобыльская Ольга Ивановна. – Волгоград, 2005. – 182 с.
3. Брусницын В. И. Совершение и сокрытие преступлений с использованием взрывных устройств : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Брусницын Владимир Иванович. – Владивосток, 2001. – 161 с.
4. Букаев Н. М. Расследование преступлений организованных преступных групп и сообществ : учеб.-практ. пособие / Н. М. Букаев. – Ростов н/Д : Феникс, 2007. – 192 с.
5. Варченко И. А. Криминалистическая характеристика и особенности первоначального этапа расследования преступлений, связанных с применением взрывчатых веществ и взрывных устройств : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Варченко Игорь Александрович. – Краснодар, 2002. – 231 с.
6. Гурев М. С. Убийства на «разборках» (методика расследования) : учеб.-практ. пособие / М.С. Гурев. – СПб. : Питер, 2001. – 282 с.
7. Жук О. Д. Борьба с организованной преступностью в Российской Федерации : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Жук Олег Дмитриевич. – М., 1998. – 177 с.
8. Куницына А. В. Тактика выявления организаторов преступных групп : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Куницына Анжелика Владимировна. – Саратов, 2000. – 227 с.
9. Логинов Е. А. Научные основы борьбы с убийствами, совершенными по найму : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Логинов Евгений Александрович. – Сыктывкар, 2002. – 429 с.

10. Пантюхина Г. А. Противодействие организованной преступности: криминалистические аспекты : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Пантюхина Галина Александровна. – Екатеринбург, 2002. – 203 с.
11. Романов А. И. Первоначальный этап расследования уголовных дел об организации преступного сообщества : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Романов Александр Иванович. – М., 1999. – 190 с.
12. Славгородская О. А. Расследование вымогательства, совершенного организованными группами лиц : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Славгородская Ольга Александровна. – Саратов, 2000. – 203 с.
13. Шорин И. Ю. Криминалистические аспекты борьбы с преступлениями, совершаемыми с использованием дистанционно-управляемых взрывных устройств : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Шорин Игорь Юрьевич. – Саратов, 2002. – 206 с.
14. Яблоков Н. П. Расследование организованной преступной деятельности : практ. пособие / Н. П. Яблоков. – М. : Юрист, 2002. – 176 с.
15. Аверина Н. А. Раскрытие серийных преступлений против личности и убийств, совершенных по найму : учеб.-метод. пособие / Н. А. Аверина. – М. : ВНИИ МВД РФ, 1998. – 56 с.
16. Водько Н. П. Уголовно-правовая борьба с организованной преступностью : науч.-практ. пособие / Н. П. Водько. – М. : Юриспруденция, 2000. – 80 с.
17. Воробьев И. А. Организованная преступность и борьба с ней в Германии : монография / И. А. Воробьев. – М. : ВНИИ МВД РФ, 1996. – 88 с.
18. Годунов И. В. Противодействие организованной преступности : учеб. пособие / И. В. Годунов. – М. : ВШ МВД РФ, 2003. – 496 с.
19. Долгова А. И. Организованная преступность : учеб.-практ. пособие / А. И. Долгова. – М. : Криминал. ассоциация, 1998. – 280 с.
20. Локк Р. В. Заказные убийства (криминологический анализ) : учеб.-практ. пособие / Р. В. Локк – М. : Былина, 2003. – 192 с.
21. Солодовников С. А. Терроризм и организованная преступность : монография / С. А. Солодовников. – М. : Закон и право, 2008. – 176 с.
22. Ярочкин В. М. Организованная преступность. Откуда исходит угроза : монография / В. М. Ярочкин. – М. : Ось-89, 1995. – 96 с.

Надійшла до редколегії 07.04.2010
